

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

תבוא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כד
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לזכות

הרה"ת ר' דובער מאיר בן חי' לאה שיחי' בערגער
לרגל יום ההולדת שלו, ביום כ"ג אלול
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י זוגתו
מרת שירה צפורה תחי' בערגער

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. גלות – בפרשת התוכחות

מפרשי התורה¹ מסבירים, שהענינים של היפך הברכה הכלולים ב"תוכחה" שבפרשתנו, אינם רק תוכחות ואזהרות, שנתקיימו. "אם לא תשמעו בקול ה' אלקיכם..."², אלא אלה הם דברי נבואה שנתקיימו, כדברי האברבנאל³: "ראוי שנדע שהקלות שנוכרו בפרשה הזאת לא באו על דרך איום וגוים להפחיד לבב האנשים, אבל באו ברוח אלקין קדישין להגיד מה שיהיה באחריתה כי הנה כולם נתקיימו..."

באופן כללי מדובר בפרשת התוכחה על עונש הגלות – "והפיצך ה' בכל העמים..."⁴, והמפרשים מסבירים בפירוט כיצד קויימו כל הפרטים של היפך הברכה לאחר חורבן בית שני – בגלות הרביעית⁵ – או לאחר חורבן בית ראשון – בגלות בבל וכו'⁶.

מובן, שמטרת יסורי הגלות המוזכרים בתוכחה אינה ח"ו לשם נקמה ביהודים, או כדי להענישם סתם, אלא לטובתם⁸, כדברי רש"י⁹: "והקלות והיסורין מקיימין אתכם ומציבים אתכם לפניו"¹⁰.

יש להבין: בגמרא¹¹ נאמר, "ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם¹² ואלו הן: גלות, כשדים ושמעאלים¹³, ויצר הרע"¹⁴. מכך

מובן, שגלות אינה טובה לישראל, כי אילו היתה צומחת מן הגלות תועלת מיוחדת, שבלעדי הגלות אי אפשר היה להשיגה, מדוע הקדוש-ברוך-הוא "מתחרט" על כך?

ואכן, בתלמוד הירושלמי¹⁵ נמנים רק "שלשה דברים", וה"גלות" אינה מוזכרת,

אך קשה ביותר לומר שהתלמוד הירושלמי אינו מזכיר את הגלות עקב הקושי שלעיל, ושיש מחלוקת בין התלמוד הבבלי לירושלמי אם נובעת מן הגלות תועלת וטובה לישראל אם לא –

כי שאלה זו אינה קיימת רק לגבי הגלות, אלא גם לגבי שלשת הפרטים האחרים, "כשדים, ישמעאלים ויצר הרע".

ויותר מכך: הרי "כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו"¹⁶, הכל – כולל "כשדים, ישמעאלים ויצר הרע" – נברא "לכבודו" ולמטרה טובה, וכיצד ייתכן, אפוא, לומר גם לגבי שלשת הפרטים האחרים, המנויים בתלמוד הירושלמי, שהקדוש-ברוך-הוא מתחרט עליהם, וכנאמר בירושלמי – "תהא שבראן"?

ב. בין ה"בבלי" ל"ירושלמי"

כדי להסביר זאת, יש להקדים ולהזכיר תחילה את הכלל "אפשי מחלוקת לא מפשינן" (=אין מרבים במחלוקת) – אם יש אפשרות כלשהיא להסביר שאין זו מחלוקת¹⁷, ולפי זה אפשר להסביר בענינו, שאין מחלוקת בין ה"בבלי" ל"ירושלמי" אם הקדוש-ברוך-הוא מתחרט גם על הגלות, אם לאו¹⁸:

גלות אינה באה מעצמה, אלא כתוצאה מן היצר

1, א, וישמעאלים בימי גלות הרביעי (ראה רמב"ן הובא ברקנטי (בחוקותי שם) איבין ושנאן רמז לשני האומות. ופי' בלבוש שם: ר"ל עשו וישמעאל).

14) כ"ה הסדר בש"ס לפנינו, ובע"ז: כשדים ויצה"ד ישמעאל וגלות. ובדק"ס הביא ב' גירסאות: (כשדים וישמעאלים ויצה"ד וגלות; גלות ויצה"ד. וכ"ה גירסת הר"ח בסוכה שם (כשדים וישמעאלים גלות ויצה"ד). ונראה שכ"ה גם גירסת רש"י בסוכה שם, כדמוכח מסדר הפ"י בפרש"י. וכן מפורש במהרש"ל שם. ומסיים: וכן מצאתי בספרים מדויקים. וראה לקמן בפנים ס"ה.

15) תענית פ"ג סה"ד.

16) אבות פ"ג ס"ז. הובא בכ"מ גן על היצה"ד – ראה לדוגמא של"ה סח, א (מח"ב (קסב, א) ופרוס (שערי התמורות פ"ג).

17) תר"ה והאמר – יומא פז, ב. יד מלאכי כללי שני התלמודים ס' יוד. שד"ח (כ"ט) כללי הפוסקים ס"ב אות א. ודכי שלום (בשד"ח קה"ת) כללי הש"ס אות ל' סרניו.

18) וכמ"ש במראה הפנים לירושלמי שם. ועוד.

לעילוי נשמת
 הרה"ח הרה"ת אי"א
 ר' מנחם מענדל ע"ה
 בן הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן דובער הי"ד
מאראזאוו
 מקושר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ
 וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מה"מ
 נולד בעיר ליובאוויטש
 זכה לגור ולקבל קירובים
 בבית כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בעיר רוסטוב
 למד מתוך מסירת נפש בישיבת תו"ת במחנת
 שימש כשו"ב
 ה' ממייסדי ושימש בתור מנהל ומשפיע
 במתיבתא ובית מדרש במוסד חינוך אהלי תורה
 זוכה להשפיע לאלפי תלמידים
 בהתוועדויות הרבות
 הכניס רוח חסידית ושמחה לרבים משומעיו
 גידל משפחתו לחסידות ולהתקשרות
 והרבה מהם שלוחים בכל קצוי תבל
 נפטר בשיבה טובה ר"ח שבט ה'תשע"ח
ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)
 *

נדפס ע"י משפחתו שיחי

1) ראה רמב"ן פרשתנו כה, מב. אברבנאל כה, טו ואילך. עקידה פרשתנו שער צח. ועוד.
 2) פרשתנו כה, טו.
 3) שם בתהלתו.
 4) כה, סד ואילך. וכן שם לו ואילך.
 5) לדעת הרמב"ן (פרשתנו שם. בחוקותי כו, טז) שהתוכחה שבפ' בחוקותי מתייחסת לימי חורבן בית ראשון, והתוכחה שבפרשתנו לימי חורבן בית שני, "על זמן גלותנו היום ביד הח' הרביעית" (רמב"ן פרשתנו שם), לגלותנו היום שאנו מפורים מסוף העולם ועד סופו" (ל' הרמב"ן בחוקותי שם בפ' הכתוב (פרשתנו שם) והפיצך ה' בכל העמים), עיי"ש בארוכה.
 6) ראה בארוכה אברבנאל ועקידה שם. ומפרטים בפרטיות גלות בני כל משך הזמן.
 7) ולהעיר מברכות (ה, סע"א. וש"נ): שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכו' וכו' לא ע"י יסורין כו'. וראה שם בהסוגיא לפניו.
 8) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 98 ואילך שכ"ה גם ע"ד הפשט.
 9) נצבים כט, יב.
 10) וראה ברכות שם: נאמר ברית במלח... ונאמר ברית ביסורין דכתיב (פרשתנו כה, טט) אלה דברי הברית מה ברית כו' ממתקת כו' אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כו'. וכיו"ב בכ"מ.
 11) סוכה נב, ב.
 12) כ"ה הגירסא בש"ס. ובע"ז: ארבעה הקב"ה מתחרט עליהם על שבראם. ובדק"ס, הקב"ה בכל יום שבראם".
 13) להעיר שכשדים הוא (בעיקר) גלות בבל כידוע (וראה יומא

הירושלמי, המוקדם יותר, לבין התלמוד הבבלי, המאוחר יותר. ולכן מוזכרים בירושלמי רק שלושת הדברים באופן כללי, ואילו בבבלי מפורטים ארבעת הדברים ביתר פירוט²⁵.

ג. „ג' מפתחות” – „ובמערבא... אף מפתח של פרנסה”

אך אפשר לשאול על הכלל עצמו:

במסכת תענית²⁶ אומרת הגמרא: „אמר רבי יוחנן ג' מפתחות בידו של הקדוש־ברוך־הוא שלא נמסרו ליד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים ומפתח של חיה ומפתח של תחיית המתים”, ו„במערבא אמרי: אף מפתח של פרנסה”.

וראים כאן, אפוא, להיפך – שב„מערבא”, בארץ ישראל, מפרטים ומוסיפים פרט רביעי – פרנסה, ואילו ב„בבלי” מקצרים יותר ומציינים באופן כללי, כי הפרנסה אינה פרט בפני עצמה, אלא תוצאה מן הגשמים, כנאמר בהמשך דברי הגמרא, „ורבי יוחנן מאי טעמא לא קחשיב להא (=מדוע אינו מונה זאת, פרנסה), אמר לך: גשמים היינו פרנסה”. הפרנסה היא תוצאה של הגשמים „שורעים ופירות גדלים מהם לפרנסת העולם”²⁷.

והתירוץ לכך פשוט: הכלל שהוזכר לעיל בסעיף ב/, לגבי התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי הוא משום שה„בבלי” הוא „בתרא”, מבחינת זמנו, יחסית ל„ירושלמי, ואילו הדעה של „מערבא”, שהובאה לעיל ממסכת תענית, לא נאמרה בתקופה מוקדמת יותר מ„אמר רבי יוחנן”, אלא לר׳ אף: „אמרי אף” – באותה תקופה אך מאוחר יותר²⁸.

והערה נוספת: בעל הדעה בבבלי האומר „ג' מפתחות...” הוא רבי יוחנן אשר „חיבר הגמרא הירושלמית”, ולפי זה יוצא בהתאם לכלל: אמרתו של רבי יוחנן היא „קדמאי” – קיצור וכלל כדרך התלמוד הירושלמי, ולאחר מכן „במערבא אמרי אף” – „בתרא” יחסית לרבי יוחנן – ומשום כך הדברים מפורטים יותר²⁹.

הרע: כאשר מתפתים על ידי היצר הרע, ונכשלים בחטאים, נגרמת הגלות – „מפני חטאינו גלינו”.

ולפי זה יוצא, שגם לדעת הירושלמי, כיון שהקדוש־ברוך־הוא „תהא” על היצר הרע, נכלל בכך גם ענין הגלות הבאה כתוצאה מהשפעת היצר הרע.

ומכיון שבתלמוד הירושלמי נאמרים דברים יותר באופן כללי מאשר בתלמוד הבבלי, לכן גם בענינו אין ב„ירושלמי” הפרדה של התוצאה (הגלות) בפני עצמה, ומוזכר רק הגורם (יצר הרע).

ואילו התלמוד הבבלי, המפרט תמיד יותר, מציין את היצר הרע בפני עצמו ואת הגלות בפני עצמה.

וזאת בהתאם להבדל הכללי באופן הלימוד בין התלמוד הבבלי לבין התלמוד הירושלמי:

ענינים רבים מוזכרים בתלמוד הירושלמי בקצרה ובאופן כללי, והם מבוארים ביתר פירוט והרחבה בתלמוד הבבלי¹⁹.

הסיבה הפשוטה להבדל זה היא, שלימוד הגמרא בבבל התארך יותר, ונמשך זמן נוסף לאחר חתימת התלמוד הירושלמי – חיבור וחתימת התלמוד הבבלי נעשו „אחר שחיבר רבי יוחנן הגמרא הירושלמית בכמו מאה שנה”²⁰,

כך שהתלמוד הבבלי הוא בגדר של „בתרא”, (=אחרון) לעומת התלמוד הירושלמי, וזהו אחד הטעמים²¹ לכך שההלכה נקבעת בבבלי לעומת הירושלמי, כי חכמי התלמוד הבבלי, בהיותם „בתרא”, הכירו את הנאמר בתלמוד הירושלמי, שנחתם מוקדם יותר, כדלעיל, והכלל קובע שהלכה כבתרא.

וההבדל בין קדמאי לבתראי מתבטא גם בכך שה„בתראי” מפרטים ומפרשים יותר מאשר ה„קדמאי”²². כשם שישנו הבדל בין הניסוח במשנה – שהיא „דיבור קצר וכולל ענינים רבים”²³ – לבין הניסוח בגמרא שהיא מאוחרת יותר²⁴, כך יש הבדל בגמרא עצמה בין התלמוד

לעילוי נשמת

אי”א נו”נ עוסק בצ”צ

איש אמת תם וישר מלאכתו מלאכת שמים

הרה”ח הרה”ת ר’ מנחם אהרן

ב”ר יוסף הכהן ע”ה

ראדאל

אהוב לבריות וחביב לכל אדם

קיבל את כולם בסבר פנים יפות

אוהב שלום ורודף שלום

זכה להיות שליח כ”ק אדמו”ר מה”מ

מסר נפשו לעניני חנוך עטה”ק

קירב משפחות רבות לתורה ומצוות

נטע הכרת הבורא ע”י גילוי נפלאות הבורא

לתלמידים הרבה באהבה

זכה לגדל ולראות בנים ובני בנים

דור ישרים יבורך

עוסקים בתורה ומצוות בדרכי החסידות

ומהם שלוחי המלך

נפטר ביום שני לסדר וטיהרו הכהן

כ”ח ניסן ה’תשע”ז

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע”י משפחתו שיחיו

25 להעיר שבירושלמי בעל המאמר הוא רבי פנחס בן יאיר – תנא, ובבלי בעל המאמר הוא – אמורא (אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב). אמנם מזה שבירושלמי גופא אינו מוסיף „גלות” משמע ששייך לא רק להחילוק דתנאים ואמוראים – בתראי דאמוראי לגבי תנאי, כיא (גם) לבתראי דבבלי לגבי ירושלמי.

26 ב, א ואילך.
27 לשון (פי’ המיוחס לרש”י בע”י תענית שם. וכ”ה בהגהות הבי”ח לרש”י בש”ש שם.

28 ראה סנהדרין יו, ב: אמרי במערבא רבי ירמיה. וראה תוד”ה נראין (קדושין מו, רע”א).

29 דברי הגמרא הנ”ל נתבארו בארוכה בלק”ש תבא תנש”א.

19 ראה חינוך בהקדמתו סוף קטע הא’.

20 ל’ הרמב”ם בהקדמתו לספר היד.

21 ר”ף סוף עירובין. ועוד. וראה אנציק’ תלמודית ערך הלכה ע’ רג ואילך.

22 ראה ספרי הכללים (יד מלאכי כללי הרמב”ם אות כד ועוד) – ע”פ ב”י לטויו”ד סר”א ד”ה ומ”ש ואף אם תטבול: דבתראה הוא .. הוה לי לפרש. ובכ”מ. וראה בהנסמן לקמן הערה 55.

23 הרמב”ם בהקדמתו לפירוש המשניות ד”ה אחר כן ראה להסתפק.

24 וראה לקו”ש ח”כ ע’ 87 ואילך.

הוספה

בשורת הגאולה

למ.

אין דעם אלעם קומט צו א לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאַרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אלע סימנים) . . . וויבאלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – וואָרום לויט אלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאַרפט קומען – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – דאַרף זיין ספּעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

(משיחות ש"פ תבוא, כ"א אלול תנש"א)

- (1 פרשתנו כו, ה.
 (2 לקו"ת פ' ראה לב, א.

בכל הנ"ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע להגאולה, שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש (ע"פ כל הסימנים) . . . כיון שזהו ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא – כי ע"פ כל הסימנים היתה הגאולה צריכה לבוא כבר לפני זמן רב – מובן שה"וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"¹, ובפרט בחודש אלול כאשר „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"² – צריכה להיות במיוחד הבקשה (בקול רם) „עד מתי?!... שתבוא כבר הגאולה בפועל ממש!

ד. הגלות תלויה בהתנהגות האדם

אך בעצם עניננו יש להבין:

אם יש חרטה ושלילה של העיקר והגורם – היצר הרע – אין מקום לפרט גם את התוצאה – הגלות, אשר נשללת מאליה על ידי החרטה על הגורם לה³⁰.

לכאורה, ניתן היה לבאר זאת על ידי מענה לשאלה נוספת, או, לפחות, אי בהירות מסויימת. כיצד מתאים לצמנות את הגלות בין הדברים אשר הקדוש-ברוך-הוא „מתחרט שבראם"? והרי הגלות אינה בריאה שיצר הקדוש-ברוך-הוא מלכתחילה כמציאות בפני עצמה, כיצר הרע ויתר הפרטים, אלא כל מציאותה תלויה בהתנהגותם של בני ישראל – כאשר היצר הרע מפתם לעבור עבירות ואין הם חוזרים בתשובה.

ומשום כך צריך היה לומר, לכאורה, שמשמעותה של החרטה על בריאת הגלות איננה חרטה על בריאת עונש בכלל על חטאים, אלא את בריאת הגלות, דבר חדש, כעונש, שהרי „הרבה דרכים למקום" כיצד להעניש על חטאים ועוונות, כפי שמוצאים בתוכחה עצמה עונשים ויסורים רבים ר"ל, הבאים עקב אי קיום תורה ומצוות³¹.

ה. גלות כבריאה בפני עצמה

לפי זה יש להסביר שזוהי המשמעות של פירוט הגלות בפני עצמה (בבבלי) בין „ארבעה מתחרט עליהן הקדוש-ברוך-הוא שבראם", כי למרות שהגלות היא תוצאה של היצר הרע, ובאה כעונש על חטאים שהיצר הרע גורם לעשייתם, בכל זאת, הגלות אינה תוצאה הכרחית של פיתוי היצר הרע, אלא היא בריאה וחדוש בפני עצמו³², אשר הקדוש-ברוך-הוא ברא כעונש נוסף, ועל כך יש חרטה נפרדת.

לפי זה ניתן להבין מדוע, לפי גירסת הגמרא, מציין התלמוד הבבלי את הגלות לפני היצר

הרע¹⁴, למרות שבפועל באה הגלות לאחר פעולתו של היצר הרע, כדי להדגיש שהקדוש-ברוך-הוא אינו מתחרט רק על הגלות בפועל – כעונש על חטאים שנעשו עקב פיתוי היצר הרע, אלא בעיקר על עצם בריאת הגלות כעונש, כדלעיל³³.

ו. מדוע מוזכרת הגלות ראשונה?

אך לפי זה יוצא, שההבדל בין הבבלי לירושלמי אינו רק בדרגת הפירוט (מפורט יותר, או כללי יותר), אלא יש כאן מחלוקת: לדעת הירושלמי החרטה היא רק על הגלות בפועל, כי היא נכללת בחרטה („תהא") על היצר הרע, אך לא על עצם בריאת הגלות – כיון שהירושלמי אינו מוכיר אותה בפני עצמה, אך לא כן לדעת הבבלי, כדלעיל.

אך עדיין אין מובן סדר הזכרת הפרטים שבתלמוד הבבלי: כאמור לעיל, יש הסבר להזכרת הגלות לפני היצר הרע, אך אין מובן מדוע צריך להזכיר את הגלות כפרט ראשון מבין כל ארבעת הדברים³⁴, וכך גם בהוכחות מן הפוסקים.

ז. רק „מתחרט" או גם „בראם"?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

התלמוד הבבלי והירושלמי אינם חלוקים ביניהם רק במספר הדברים המפורטים, שבבבלי מנויים ארבעה פרטים ואילו בירושלמי מנויים שלשה, אלא יש הבדל ביניהם בניסוח וממילא גם במשמעות ובתוכן:

בבבלי הניסוח הוא: „ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם...", ואילו בירושלמי נאמר „שלשה ברא הקדוש-ברוך-הוא ותהא שבראן":

כלומר, בבבלי מובא הכל כענין אחד – הקב"ה „מתחרט" על בריאתו. ואילו בירושלמי מודגשים שני ענינים: א) העובדה ש„בראם הקדוש-ברוך-הוא", ב) העובדה ש„תהא שבראן".

זהו הבדל גם במשמעות: מובן וברור שלגבי הקדוש-ברוך-הוא אין חרטה כפשוטה, ה"ו, שהוא משנה את דעתו ומתחרט על מה שעשה³⁵, אלא כך מובע שיש כאן ענין שלילי. מצד שני, מובן, שכאשר אומרים על דבר מה שאותה „ברא

(33) וי"ל ע"ד שתשובה קדמה לעולם (פסחים נד, א. תנא דבי אליהו רבה פ"א. ב"ר פ"א, ד. ועוד).

(34) והרי לכמה גירסאות בא גלות אחר כשרים וישמעאלים ולפני יצא"ד (כ"ל הערה 14).

(35) ענין הנחמה וחרטה אצל הקב"ה ע"ד הפשט – ראה לקו"ש המתורגם) חט"ו ע' 30 ואילך. ויש"נ.

(30) ראה חדושי אגדות מהרש"א סוכה שם, דמפרש הרא"י ע"ז שמתחרט על יצא"ד מהכתוב (מיכה ד, 1) אשר הרעותי, דכתיב ברישא דקרא והנחמה אקבעה ואמר דלכך אקבעם מהגלות כי אני מתחרט על שבראתי יצא"ד שעל ידו באו לגלות".

(31) להעיר ממרו"ל (שמור"ז פנ"א, ז. ועד"ז בב"ר פמ"ד, כא. ושי"ז), במה אתה מבקש שישתעבדו בניך בגיהנם או בגליות".

(32) להעיר ממה שנתבאר (לקו"ש ח"ח ע' 403 ואילך) במאמר הנגמר (כתובות קי, סע"ב), ובדעת הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ה ה"ב), כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות כו", שהקב"ה בחר בבבל כהמקום לזמן הגלות ע"ד בחירת א"י לזמן הגאולה, עיי"ש בארוכה.

לחושך⁶⁴, ביטול הגלות, ובאה „מיד“ הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו. (משיחות ש"פ חזקת וש"פ בלק תשמ"א)

(64) איוב כה, ג. ונתבאר בשערי אורה ש' הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד. אה"ת מקץ (כרך ה) תתקע, ב. ד"ה ראשית גוים עמלק תר"פ.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויהי'ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הקדוש־ברוך־הוא³⁶ מדגישים את החיובי שבו. יוצא, אפוא, שבבבלי מדובר רק על הצד השלילי שבארבעת הדברים המנויים, ואילו בירושלמי מודגש ביהד עם זאת גם את הצד החיובי שבהם.

ענין זה, כבכל ענין הכתוב בתורה שבכתב או בתורה שבעל־פה, לא נאמר רק כדי לספר על התנהגותו של הקדוש־ברוך־הוא ועל יחסו (וכלי־שכן יחס שלילי) אל הנבראים שהוא בראם, אלא חשוב לדעת זאת כדי ללמוד מכך הוראה³⁷ בעבודת האדם לקונו.

וזהו משמעות ההבדל בין הניסוח, ארבעה מתחרט עליהן הקדוש־ברוך־הוא שבראם, לבין הקדמה והדגשה ש„שלשה ברא הקדוש־ברוך־הוא“:

האמירה „מתחרט עליהן“ כשלעצמה מבטאת שארבעה דברים אלו אינם מציאות אמיתית והם יתבטלו בסופו של דבר, כי הקדוש־ברוך־הוא „מתחרט“ עליהן ואין בהם את רצונו הפנימי.

אך כאשר מקדימים לכך את הענין „ברא הקדוש־ברוך־הוא“, מדגישים שישנה בהם בריאתו ורצונו של ה', ולכן יש בהם ענין של נצחיות, משום הניצוץ האלקי שבהם, כבכל הענינים אשר „ברא הקדוש־ברוך־הוא“. אך יחד עם זאת מוסיפים שיש בהם גם צד שלילי,

ולהיפך – ענין זה אינו אמיתי בהם ועתיד להתבטל.

ה. ב„ירושלמי“ – הצד החיובי והנצחי

לפי זה מובנת הסיבה להבדל בין הבבלי לירושלמי:

בירושלמי מדובר על דברים שיש בהם נצחיות משום שהקדוש־ברוך־הוא בראם – „ברא הקדוש־ברוך־הוא“ – ולכן יתקיימו גם לעתיד לבוא, ורק הצד השלילי שבהם יתבטל – „ותחא שבראן“.

לפיכך משמיט הירושלמי את הגלות כפרט, כי הגלות בפרט היא כולה שלילית ותתבטל לחלוטין לעתיד לבוא. והוא מונה רק שלשה דברים: „כשדים וישמעאלים ויצר הרע“, כי גם לעתיד לבוא יתקיימו אומות העולם, אלא באופן שלא יזיקו ח"ו לישראל, כי אם, להיפך, הם ייהפכו

(36) ובפרט ע"פ הגיל (ס"א) שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו.

(37) תורה מלשון הוראה (וח"ג נג, ב).

לטוב ואף יסייעו לישראל, כנאמר³⁸, ועמדו זרים ורעו צאנכם, וכנאמר³⁹, „או אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד“,

וכך גם לגבי היצר הרע, שלעתיד לבוא יתבטל רק הרע שבו, אך חיותו וכחו ייהפכו לטוב ויתקיימו לעתיד לבוא.

וכפי שהיה לפני החטא – שמש גדולה⁴⁰. ואף יותר מכך, בדומה ליתרון שבא על ידי חזרה בתשובה.

כלומר, זאת לא רק משום התועלת שביצר הרע, שיהודי מתעלה לדרגה נעלה יותר על ידי התגברות עליו (שהרי ענין דומה לכך קיים גם בגלות), אלא משום שהיצר הרע עצמו יתקיים לעתיד לבוא כי הוא ייהפך לטוב⁴¹, בדומה לנאמר בירושלמי⁴² על אברהם אבינו ע"ה, ומצאת את לבבו נאמן לפניך⁴³, שאברהם אבינו „עשה יצר הרע טוב“⁴⁴. ואף אצל כל יהודי במעשה ובאופן זמני קיים ענין דומה: „בכל לבבך – בשני יצריך“⁴⁵.

לעומת זאת, בבבלי מודגש יותר הצד השלילי שבהם – „מתחרט עליהן“ – אשר יתבטל בסופו של דבר.

לפיכך מוסיף הבבלי את הפרט הרביעי, גלות, ומסיבה זו עצמה הוא מציין אותה בראש ובראשונה, כי בה השליה והביטול מוחלטים יותר מאשר בפרטים האחרים: למרות שהגלות מביאה את ישראל לדרגה נעלית יותר ולשלימות, ואשר ללא הגלות הם לא היו מסוגלים להגיע לגילוי כזה של כח מסירות הנפש וכדומה, כמוסבר במספר מקומות⁴⁶ – בכל זאת, זוהי מעלה המושגת כתוצאה מן הגלות, ואילו המציאות של הגלות עצמה תתבטל לחלוטין לעתיד לבוא. זו תהיה גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁴⁷.

(38) ישע"י סא, ה.

(39) צפני' ג, ט. רמב"ם ספי"א מהל' מלכים.

(40) סנהדרין נט, ב.

(41) ראה בהסמך בהערה 16. ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פל"א (ושם הובא גם מאמר הגמ' שבסוכה – ראה לקמן הערה 48). ובכ"מ.

(42) ברכות פ"ט, ה"ה.

(43) נחמ" ט, ח.

(44) ראה תניא פ"ט י"ד. פכ"ז (לד, סע"א ואילך). ובכ"מ.

(45) ואתננו ו, ה. ברכות נד, א. ספרי ופרש"י שם.

(46) ראה בארוכה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. ד"ה אין הקב"ה בא בטרונ"א תרפ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ג) ע' קט ואילך. ד"ה

אני ישנה תש"ט. ובכ"מ.

(47) ראה מכילתא בשלה טו, א. שמו"ר פכ"ג יא (וביפ"ת שם).

תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב.

ובאמצעות הקדמת הגלות והזכרתה בראשונה, בא הבבלי ללמד על שאר שלשת הדברים⁴⁸, שאין מדובר כאן על הצד החיובי שבהם, על כך ש,הקדוש־ברוך־הוא בראם” – שמבחינה זו יש בהם ענין של נצחיות – אלא על החלק השלילי שבהם⁴⁹, שאין לו מציאות אמיתית ואשר יתבטל לגמרי לעתיד לבוא⁵⁰.

ט. ההווה לעומת העתיד

ויש לומר שגם הסבר זה קשור להבדל הכללי

(48) להעיר מהלשון בדיה חייב אדם לברך שם: והן אמת שארז"ל כו' ארבעה הקב"ה מתחרט כו' (ראה הערה 12) ואחד מן הוא היצירה כו', מאמר זה צריך פירוש, אבל עכ"פ נראה שנברא כדי לבחון בו האדם כו'. 21אח"י מנאר, "או שארבעה עי"ז יהי בידור כו' יצה"ד לאחר הברור".

(49) ומתאים לכללות המשך הסוגיא שלפני בבבלי שם, שמתחיל (גב, רע"א), ומה לעת"ל .. שאין יצה"ד שולט בהם (כדקאמר קרא (יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן – פרש"י שם). יצה"ד שנהרג .. לעת"ל .. ליצה"ד ושוחרט כו'** ומאריך בהגמרא בפרשיות ברעה שהיצה"ד גורם להאדם וכו' עיי"ש בארוכה, משא"כ בירושלמי תענית שם.

[ולהעיר שבירושלמי שם לפני מאמר זה א' ש'אילולי שאמרו ישראל ברה הכרמל (מ"א יח, ט) ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים לא ירדה האש כו' (ראה קה"ע שם), והרי ה' הוא האלקים ב"פ דאלוהו ענינו – אתהפכא ועבדת התשובה כידוע (ראה אה"ח מ"א שם)].

ועפ"י י"ל שהחילוק בין דעת הבבלי הירושלמי הוא לא רק שבבבלי מדובר רק בחלק השלילי שבהם, ובירושלמי הוא גם בצד הטוב, אלא שלדעת הבבלי, "כשדים וישמעאלים ויצה"ד יתבטלו לגמרי לעת"ל בדוגמת הגלות (כי אף שבנוגע לכללות האמות נאמר, "או אהפך אל עמים גו" כנ"ל, האומות שכל כולם רע ע"ד פעמלק שאחריהם הוא אובד (בלק כו, ב). ונתבאר בדי"ה ראשית גוים עמלק תר"פ. ד"ה זכור תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים חי"ב). ובכ"מ. וראה ס' הליקוטים (צ"צ) ע' עמלק. ושי"ג יתבטלו כהיצה"ד, ולדעת הירושלמי גם ג' אלו יתהפכו לטוב כנ"ל.

או י"ל (כדי שלא לאפוש במחלוקת, ובפרט במציאות), דגם לדעת הבבלי יהי' אנשי כשדים וישמעאלים קיימים לעת"ל, אבל לא יהיו קיימים בתור אומות, ועצ"ע. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 172 ואילך.

(50) וי"ל דהחילוק בין הבבלי והירושלמי הוא גם בסגנון תורת החסידות) חילוק באופן הגילוי דאחרות הו"ו, אין עוד מלבדו, שע"י הקליפות, כשדים כו' יצה"ד" (ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 68, ושי"ג):

בבבלי (בחי' א"ח מלמטה למעלה – ראה בהסמך לקמן הערה 54) מבואר שרע אין לו שום מציאות, בחי', העדר', ובמילא אינו בסתירה לאחרות הו"ו, והו"ו שמתחרטים עליהם, שס"ס מתבטלים; ובירושלמי (בחי' אור ישר מלמעלה למטה – ראה בהערה שם) מבואר שגילוי האחרות הוא (לא רק בזה שכאשר מתבטל חלק הרע נראה דאין עוד מלבדו, כ"א שהגלוי הוא) בהם גופא שהם עצמם (מצד הנצחי) קודשה שבהם (נחפכים לטוב. וראה לקו"ש חט"ז ע' 413 ואילך. ואכ"מ).

שמוצאים במספר מקומות בין שיטת הבבלי לבין שיטת הירושלמי:

כבר הוסבר מספר פעמים⁵¹ שלפי שיטת הבבלי מתחשבים בעיקר במצב העכשווי, כפי שהוא בהווה, ואילו לפי שיטת הירושלמי מביטים בעיקר על המצב שבעתיד, והוא המכריע.

ובכך כרוך גם ההבדל שלעיל, אם מדובר רק על „מתחרט עליהם” המביע את ביטול השלילה שבהם, או שמדובר ומודגש גם הצד החיובי שבהם, אשר „ברא הקדוש־ברוך־הוא”, אשר בזכות זאת הם ייהפכו לטוב בעתיד לבוא:

מציאות שתתבטל לעתיד אינה אמיתית גם בעת קיומה בהווה, ולכן נהרות המתייבשים אחת לשבע שנים מכונים „נהרות המכזבין” והם פסולים לקידוש מי חטאת משום שאינם, „מים חיים”⁵² – מכיון שהם ייפסקו בודאי בעתיד, בעוד שבע שנים, הרי כבר ברגע הראשון לקיומם אין הם נחשבים למציאות אמיתית.

יוצא מכך, שהעדר המציאות שבהם הוא מצבם בהווה, לפני ביטולם. ואילו החיוב שבהם, התהפכותם לטוב, זהו חידוש, ההיפך ממציאותם בעולם הזה ויתחדש רק לעתיד לבוא – זהו מצב שבעתיד.

ולכן מדגיש הבבלי את הצד השלילי שבארבעת הדברים, כי לפי שיטתו מתחשבים בהווה.

י. ירושלמי – אור, בבלי – במחשכים

כל זה עולה בקנה אחד עם ההבדל הכללי שבין הבבלי לירושלמי:

על התלמוד הבבלי נאמר: „במחשכים הושיבני... זה תלמודה של בבלי”⁵³. כלומר, „בבלי” שורר מצב של העלם והסתה, שצריך לגלות בו את האור מן החושך. ואילו הירושלמי הוא בבחינת אור. וכמובאר במספר מקומות⁵⁴ שזוהי הסיבה לכך שבירושלמי מדובר על הענינים באצרה ובאופן כללי, ללא פלפולים ודיונים רבים, ואילו בתלמוד הבבלי מפורטים בהרחבה הדיונים והקושיחות וכו'. וניתן להמחיש על על ידי הדוגמא⁵⁵, שכאשר נמצאים במקום מואר רואים

(51) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1338, חט"ז (המתורגם) ע' 494 ואילך.

ושי"ג. לקו"ש חכ"ד ע' 243.

(52) פרה פ"ח מ"ט.

(53) סנהדרין כד, א.

(54) ראה שערי אורה ד"ה בכה"ב בסכסלו פנ"ד ואילך. המשך

תרס"ז ד"ה ויתן לך. אה"ח תש"ח ע' 121 ואילך.

מיד את החפץ שמחפשים, ואילו כאשר נמצאים בחושך, צריך למשש ולחפש רבות וחולף זמן רב עד אשר מוצאים את המבוקש. וכך הוא גם כאשר „מחפשים” בידור של סוגיה, דין וכדומה, באמצעות השכל⁵⁶.

ולפיכך, כאשר שרויים באור – בתלמוד הירושלמי, ניתן לראות בקלות יחסית את פנימיותו ואמיתותו של הדבר, שכך הוא יהיה לעתיד לבוא, לנצח, שאו הוא ייהפך לטוב ויתגלה שאותו „ברא הקדוש־ברוך־הוא”.

אך כאשר יש מצב של „במחשכים” בשכלו של האדם, נזקקים לשיטת הלימוד של התלמוד הבבלי – אין רואים את פנימיות הענינים ואת התוצאה שלהם מאוחר יותר, אלא רק את מצבם בהווה, את הצד השלילי שלהם. וצריך לעמוד קשה כדי למצוא שהצד השלילי אינו המציאות האמיתית וכדומה.

יא. הגלות אינה רצויה, אך עתידה להתבטל

בראש ובראשונה יש תמיד לדעת ולזכור שהגלות היא אחד מן הדברים שהקדוש־ברוך־הוא „מתחרט” עליהם. אין זה המצב שהקדוש־ברוך־הוא חפץ בו, ח"ו, שישראל יהיו שרויים בו. ואומרים זאת לישראל כי צריכה להיות בהם אי־שביעות רצון כלפי הגלות. הגלות היא עונש – „מפני חטאינו”. כאשר יהודי חש, ר"ל, אחרת וטוען שזוהו המצב האידיאלי ליהודים, הרי הוא אומר את ההיפך מרצון ה', כי הקדוש־ברוך־הוא מתחרט – והחרטה היא בכל יום ואפילו בתשעה באב וכדומה – ומובנת העלטה העצומה שהוא שרוי בה, גלות בתוך גלות.

אך מצד שני יש להזהר מליפול למרה שחורה ח"ו, ואין להבהל מפני הגלות, מתוך ידיעה שאין זו מציאות אמיתית, ובקרוב ממש היא תתבטל. במיוחד כאשר כבר נמצאים בתקופה של עקבתא דמשיחא, וצריך לזרוז את קץ הגלות – אחישנה – על ידי הגברה של „ג' מצוה ותורה אור”, ועל ידי כך למגר מהר יותר את חשכת הגלות.

וכן ניתן להפיק מכך הוראה כיצד להתייחס לאומות העולם – „כשדים וישמעאלים”: אין

(55) ראה מכ' הנדפס בלקו"ש חכ"ד בהוספות (ע' 367) לענין

החילוק דראשונים ואחרונים.

(56) במקומות שבהערה 54 מבואר מעלת תלמוד בבלי בזה

שדוק ע"י העלמות וקושיחות באים לאור האמת לאמיתותו, אבל ח"ו

ע"י יתרון האור מן החושך. ועצ"ע.

להבהל ולהתפעל מהם, אין במ תוקף, והתנגדותם ליהדות אינה מציאות אמיתית. ולכן צריך „לדבר” אליהם בתוקף המתאים⁵⁷ אודות כל עניני היהדות, גם בתקופת הגלות, כמסופר בגמרא⁵⁸ על אופן דיבורו של גביהה בן פסיסא עמהם.

ויחס זה מביא לידי כך שכבר בתקופת הגלות מתנהגים הגויים באופן של „והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך”⁵⁹, וכפי שכבר התרחש פעמים רבות בפועל, ועד למעשה רב, שהקדוש־ברוך־הוא כלל בתורה⁶⁰, כדי שתהיה זו הוראה של תורת חיים, הוראה בחיים, כדלהלן:

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן, זימנא חדא הוה קאימנא קמיה (=פעם אחת עמדתי לפני) דאיגודר מלכא (מלך פרס היה – רש"י) והווי מדלי לי המיינאי ותייתיה ניהליה (התגורה היתה מוגבהת ו„הפשילו (המלך) למטה כדי לנאותו” – רש"י) ואמר לי: ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו (וצריכין אתם לנהוג בתפארת של כהנים, דכתיב בו לא יחגרו ביוע – רש"י) כי אתאי לקמיה דאמימר (=כשבאתי לפני האמורא אממר) אמר ליה: אקיים בך והווי מלכים אומניך.

– כאשר יהודי מתנהג באופן שניכרת שייכותו לממלכת כהנים וגוי קדוש, אומרים כל מלכי ארץ שעליו להיות בתפארת⁶¹, והם באים מעצמם לסייע ולפעול לשם כך, והדבר מתפרסם בכל קצות תבל.

והתורה היא נצחית, ומהווה מורה דרך מאיר והוראה⁶² לכל יהודי, המתגאה ב„תורה מורשה קהלת יעקב”, ובודאי אינו נכנע לגויים ולמהות הגויית,

וביחד עם העבודה הרוחנית של שינוי והפיכת היצר הרע, עד הדרגה של „בכל לבבך בשני יצריך”⁴⁵, שכבר עתה, בתקופה של „ערב שבת” טועמים מכל תבשיל ותבשיל⁶³ שיהיה לעתיד לבוא.

בכך מחישים את הייעוד של קץ שם (ה')

(57) ראה דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר ג' תמוז, תרפ"ז (נדפס בלקו"ד ח"ד תרצב, א. סה"מ תרפ"ז ע' קצו. ועוד).

(58) סנהדרין צא, א.

(59) ישע"י מט, כג.

(60) ובהים יט, רע"א.

(61) ראה רש"י שם.

(62) עפ"י זימנא מה שלא הפשיל הונא עצמו את אבנטו – כי

הוא ע"ד מחו"ל (סנה' פב, סע"א) שנעלמה הלכה ממש בניו

שפנחס יבוא ויטול את הראוי לו (תנחומא בלק כ).

(63) מג"א א"ח ס"ג סוסק"א. ש"ע אה"ז שם ס"ח (מפע"ח

שי"ח רפ"ג. שהע"כ ענין טבילת ע"ש).